

Его-нарлативи як джерело дослідження історії Франції ранньомодерного часу

Людмила ВАЩУК (Київ)

к. і. н., незалежний дослідник, vashchuk.lv@gmail.com

Дослідження соціальної та політичної історії будь-якої країни вимагає залучення не лише актових документів, міжнародних договорів та офіційного листування, а й нарлативних джерел (мемуарів, щоденників, епістолярій). Особливо цінними при вивченні правління конкретного монарха є его-нарлативи. Звісно, ці джерела вимагають залучення іншої методики дослідження, аніж офіційні документи. Проте саме его-нарлативи можуть дати відповіді на питання, які не містяться в документальних джерелах.

У період правління Франциска I Валуа (1515–1547) серед його сучасників все більше поширилася практика ведення щоденників та написання мемуарів. Завдяки цьому у своєму розпорядженні вчені мають низку его-нарлативів, що висвітлюють найрізноманітніші сторони життя королівства, його правителя та сучасників. У цьому дослідженні ми зупинимося лише на его-нарлативах, створених підданими Франциска I, які належали як до оточення короля, так і знаходилися в опозиції до нього.

Надзвичайно важливим для дослідження різних аспектів суспільно-політичного життя Франції першої половини XVI ст. є «Щоденник Луїзи Савойської», матері Франциска I. Події, описані в «Щоденнику», охоплюють період 1459–1522 рр., що дає змогу з'ясувати, якою була зовнішньо- та внутрішньополітична обстановка у тогочасній Європі, дослідити не лише діяльність правлячого монарха, а й його життя ще до престолонаслідування і розглянути умови, в яких формувалася особистість короля.

Існуючі публікації твору, що є у розпорядженні сучасних дослідників, виконані за збіркою документів, яку ще в 1660 р. видав Самюель Гюшенон. На сьогодні місцезнаходження оригіналу є невідомим, проте автентичність цього джерела ґрунтовно доведена в 1904 р. французьким істориком-медієвістом Анрі Озе. Вчений вважав, що твір ніколи не писався як щоденник, хоча деякі замітки могли створюватися протягом певного часу. Все ж найвірогідніше, що датою створення або компіляції «Щоденника» є 1522 р. Це, в свою чергу, пояснює лаконічність повідомлень. Описуючи події минулих десятиліть, Луїза подає лише основну інформацію (дату, місце та учасників дії). Інколи в тексті зустрічаються невеликі похибки в днях або місяцях, тому варто робити перехресну перевірку з іншими джерелами.

Не дивлячись на стислість інформації, «Щоденник» не позбавлений суб'єктивних оцінок та суджень, притаманних мемуарам, про що додатково свідчать часті зміни тональності заміток та прояви іронії. В творі чітко прослідковуються моменти, пов'язані зі знаковими подіями у житті правлячого монарха, де графиня проявляє як позитивні, так і негативні емоції.

Крім цього, «Щоденник Луїзи Савойської» є одним із найінформативніших письмових джерел, які дають уявлення про поїздки Франциска I по країні та здійснення його «радісних в'їздів» у міста. Адже твір включає правління монарха з 1515 по 1522 рр., що співпадає з найактивнішим періодом подорожування Франциска I по Франції. Ця інформація «Щоденника...» значно доповнює інші джерела, що дає змогу дослідити звичай «радісного в'їзду» як засіб зміцнення та сакралізації королівської влади в першій половині XVI ст.

Більш детальний опис подій, що відбувалися у період правління Франциска I, дає «Книга рахунків пана Ніколя Версорі, юриста Паризького парламенту (1519–1530)». До сьогодення залишаються невідомими роки народження та смерті автора. Проте дослідниками встановлено, що Н. Версорі був членом відомої паризької сім'ї, вихідці з якої у подальшому були юристами Паризького парламенту.

Незважаючи на назву — «книга рахунків», джерело не є документом виключно ділового чи фінансового характеру. Традиційно рахункові книги велися главою сім'ї та передавалися з покоління в покоління. Вони служили, в першу чергу, нагадуванням для спадкоємців та містили найрізноманітнішу інформацію. Окрім питань фінансового характеру, у книзі робили короткі записи про сімейні та генеалогічні справи (народження, шлюб, смерть тощо), стихійні лиха або ж щодо політичних подій у королівстві.

Хронологічно документ охоплює період з 1519 по 1530 рр, що включає більшу половину правління Франциска I. Оскільки Н. Версорі був юристом Паризького парламенту, то в книзі приділено багато уваги політичним подіям. Тематично документ містить різнопланову інформацію. Є відомості приватного характеру — про народження, одруження чи смерть родичів та людей із близького оточення. Також серед записів є такі, що стосуються професійної діяльності автора. Цінне джерело тим, що це погляд містянина Парижа XVI ст. Цей невідомий парижанин знайомить читача з соціумом, в якому він жив. Оскільки він був учасником політичного процесу, що відбувався в королівстві, об'єктами його уваги стали впливові люди Франції, такі як конетабль Бурбон, сеньйор де Сан-Блансе та сам король.

Ще одним его-наративом без якого не можливе дослідження історії Франції першої половини XVI ст. і, зокрема, історії Парижа, є «Щоденник

одного парижанина періоду правління Франциска I (1515–1536)». Вперше джерело було опубліковано в 1854 р. французьким дослідником Л. Лаланном. Ім'я та професія автора щоденника так і не були встановлені. Тому не відомо до якої соціальної верстви він належав, що могло вплинути на його погляди, в тому числі політичні. Публікація твору була здійснена за манускриптом, копією другої половини XVI ст., що зберігався в Імператорській бібліотеці (нині Національна бібліотека Франції).

Хронологічно щоденник охоплює період з 1 січня 1515 р., що є днем коронації Франциска I, до 1536 р. Це відповідає першим 26 рокам правління короля. Укладач припускав думки, що твір створювався не як традиційна хроніка, а швидше це був звичайний записник для особистого користування. Парижанин у своєму щоденнику описував події, що бачив на власні очі або про які чув від знайомих. Щоденник є інформаційно насиченим, як і епоха в якій жив автор. У фокус зору парижанина потрапили не лише події, що відбувалися в Парижі, а й ті, що мали загальнодержавне значення. Він приділяє значну увагу воєнним кампаніям Франциска I та внутрішньополітичним діям. Центром цих процесів була королівська персона, до якої парижанин проявляє шанобливе ставлення як до правителя королівства, і в той же час зовсім не прагне ідеалізувати. Свідченням цього є детальний опис судових процесів над політичними опонентами Франциска I, а також критика матері короля, Луїзи Савойської.

Хоча усі вищезазначені его-наративи відрізняються хронологічними межами, різним рівнем близькості автора до правлячого монарха, детальністю опису подій, що виразилося й на розмірі та інформативності, проте шляхом перехресної перевірки між собою, а також звірванням з іншими видами джерел, дослідник отримує інформацію, відсутню в офіційних документах, наприклад, королівських ордонансах. Саме его-наративи заповнюють лакуни у розумінні міждержавний взаємовідносин та політичної ситуації досліджуваного періоду, міжособистісних стосунків між правителями, а також вказують на сприйняття та оцінку політичного процесу підданими королівства.

